

У ДЗЕРКАЛІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ АПОЛОГЕТИКИ БОГО-НАЦІО-ЦЕНТРИЗМУ

ІВАНИШИН В.П. Нариси з теорії літератури: [навч. посіб.] / В.П.Іванишин; упоряд. тексту
П.В.Іванишина. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 256 с.

Якщо спробувати без зайвої велемовності схарактеризувати основний методологічний вектор праці «Нариси з теорії літератури» Василя Іванишина, котра писалася багато років, то перше, що впадає у вічі, – її українолюбні позиції, зігріті правдивим Євангельським словом.

На жаль, у наші часи так званої демократії та гуманізму поняття людяності (віри) та патріотизму (нації) сприймаються радше як оксиморон. Тому для В.Іванишина інтелектуальна сліпота й бездуховність були нестерпнішими, ніж звичайний брак освіти. Адже християнські цінності не треба «переоцінювати», ними треба жити. Передусім це стосується смислу (істини) в літературно-мистецькій свідомості.

Справді, коли в мистецтві відсутній «смысл (в ім'я чого?)», з'являється апокаліптичний код «беззмістовного» в ім'я хаосу, абсурду і руїни, прикладом чого може слугувати деконструктивізм, постструктуралізм та постмодерністська теорія, які розглядають реальність мистецтва як комплекс текстуальних умовностей. Тому не дивно, що в їхній свідомості утвердилося поняття – «смерть Бога».

Автор переконливо продемонстрував у своїх «Нарисах з теорії літератури» абсурдність і демонізацію таких нігілістичних тенденцій інтелектуальних течій ХХ ст. Згідно з християнством, зло не існує само по собі як «буття», бо не є «першопричиною», а лише спотвореною природою самого добра. Зло – наче хвороба, яка паразитує у здоровому тілі людини. Літературознавець із психологічною проникливістю наводить слушні слова Е.Фромма, що всі люди – «ідеалісти», а відрізняються одне від одного саме тим, у які ідеали вони вірять.

Наукова теорія В.Іванишина зведена із тривкого матеріалу ідеалів Віри, Надії й Любові. Тому навчальний посібник доступний для сприйняття, але складний за глибиною думки. Саме на цьому принципі й ґрунтується виражений академізм. Літературознавець послуговується універсальним науково-інтелектуальним інструментарієм, який допомагає проникнути у глибини літературного твору. Так, аналізуючи поетику тексту, дослідник оперує ге-

гелівським розумінням змісту і форми художнього твору як «діалектичної єдності», а розглядаючи лінгвістичний аспект, є прихильником гайдегґерівської інтерпретації мови, що трактується як «дім буття».

Науковець торкається глибинних смисложиттєвих орієнтирів митця, пов'язаних із духовно-моральними цінностями і національною свідомістю, яка, на його думку, завжди маркована індивідуальним авторським стилем. Навіть тоді, коли письменник залишається на своєму безлюдному острові самовираження, потопуючи в лабіринтах нікому не знаного потаємного внутрішнього світу. Загалом це свідчить про наявність у творчості митця архетипних символів (К.-Г.Юнг), які відповідають уявленням певної етнічної групи й слугують ґрунтом для національного мистецтва. Така ситуація у творчому процесі, безумовно, пов'язана зі сферою несвідомого. Здається, немає жодного українського класика, на творчості якого в той чи той спосіб не позначилися б етнопсихологічні ознаки художньо-образної системи мислення. І автор «Нарисів з теорії літератури» утверджує цей загальноновизнаний факт з урахуванням літературної спадщини Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, Є.Маланюка, О.Ольжича, В.Стуса, Л.Костенко та ін.

Таким чином дослідник розглядає художній твір як «естетико-інтенціональну систему», а мистецтво загалом – як «освоєння світу за законами краси і добра». Адже література не є «річчю самою в собі», якимось окремим світом, що існує поза людською психікою, а лише допоміжним засо-

бом вираження внутрішніх потреб. Найбільшою небезпекою на українських літературознавчих теренах, на думку автора, є запозичена космополітична ідеологія й методологія плюралізму.

У цій оригінальній за структурою праці автор яскраво репрезентував складну діаграму сучасного світового й українського літературознавства, а саме: феноменології (Е.Гуссерль, Р.Інгарден, П.Рікер, Ж.-П.Рішар та ін.), онтологічної герменевтики (М.Гайдегґер, Е.Ауєрбах, В.Ізер, У.Еко, С.Смаль-Стоцький, Д.Донцов, М.Бондар та ін.), психоаналітичної інтерпретації (З.Фрейд, Ж.Лакан, Ж.Дельоз, С.Балей, А.Халецький, Я.Ярема та ін.), архетипної критики (К.-Г.Юнг, Н.Фрай, М.Бодкін, Р.Грейвас, Дж.Кемпбелл та ін.), а також міфологічної та семантико-символічної, феміністичної, постколоніальної, націоцентричної критики, структуралізму, формалізму, постмодернізму, деконструктивізму, екзистенційної, христологічної, нарацологічної інтерпретації та ін. У цьому посібнику знайдемо чітке розуміння та розмежування понять «текст» і «твір», «зміст» і «смысл (смысл)», «мімесис (наслідування)», «анамнезис (згадування)», «катарсис (очищення)», «екзегеза (роз'яснення)», «герменевтичне коло (від цілого до частини і навпаки)» та ін.

У чому сенс художньо-естетичного освоєння дійсності? Яка мета «творчих мук» людини? Яке призначення літератури? Відповіді на ці важливі запитання знаходимо у Бого-націоцентричній настанові літературознавця, що полягає в беззастережній жертовності до свого ближнього, нації, Бога в ім'я любові й добра.

Колись один старий мудрець сказав, що справжнє визнання – це квітка, яка найкраще розцвітає на могилі. Ці слова значною мірою стосуються і наукового світу Василя Іванишина, якому, на жаль, не судилося за життя побачити надрукованою свою працю «Нариси з теорії літератури». Утім упевнений, ця книжка розкриє перед своїм читачем незглибимі духовно-мистецькі виміри.

Андрій ПЕЧАРСЬКИЙ,
доктор філософських наук,
м. Дрогобич Львівської обл.